

XIX ASRNING BUYUK RASSOMI: POL GOGEN VA UNING EKZOTIK
SAN'ATI.

ВЕЛИКИЙ ХУДОЖНИК XIX ВЕКА: ГОГЕН И ЕГО ЭКЗОТИЧЕСКОЕ
ИСКУССТВО.

THE GREAT ARTIST OF THE 19TH CENTURY: PAUL GAUGUIN AND HIS
EXOTIC ART.

Abdusalamova Shahida Kamiljanovna

*O'zbekiston Respublikasi, Toshkent shahri, Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika
universiteti Sanoat dizayni kafedrasida katta o'qituvchisi,*

Komilova Omina A'zam qizi

*O'zbekiston Respublikasi, Toshkent shahri, Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika
universiteti Sanoat dizayni kafedrasida talabasi,*

Annotatsiya: Ushbu maqola Pol Gogening hayoti, san'atga kirib kelishi, postimpressionizm yo'nalishidagi roli, va Taiti madaniyatidan olgan ilhomi haqida batafsil ma'lumot berilgan. Gogen o'z asarlarida ekzotik ranglar va ramziy ifodalarni qo'llab, san'atni yangi darajaga olib chiqqan. Uning san'atdagi izlanishlari kelajakdagi fovizm, ekspressionizm va surrealizm kabi san'at yo'nalishlariga asos solib, madaniy chegaralarni kengaytirgan.

Kalit so'zlar: *postimpressionism, Taiti, san'at, rang, madaniyat, ekzotik.*

Pol Gogen 1848-yilda Parijda tug'ilgan. Uning otasi Klovis Gogen journalist bo'lib ishlagan, onasi Aline Chazal esa yozuvchi bo'lgan. Aline taniqli Peruv yozuvchisi Flor Villamilaning qizi bo'lgan va Gogening onasi orqali Janubiy Amerika madaniyati bilan bog'langan. Bu madaniy aloqalar keyinchalik Gogening ijodida eksotizmga qiziqish uyg'otgan. Gogening otasi Gogen bolaligida vafot etgan, va oila Peru tomoniga ko'chib o'tishga majbur bo'lgan. Bolaligida Gogen Peru madaniyati va ekzotik landshaftlardan ilhomlangan, bu esa uning san'atda g'arblik tamoyillardan chiqishga moyil bo'lgan.

SAN'ATGA QIZIQISHI VA TA'LIMI

Gogen an'anaviy rassomlik ta'limini olmagan va dastlab san'at bilan shug'ullanmagan. U 17 yoshida dengizda xizmat qilish uchun ish boshlagan va keyinchalik Fransiyaga qaytib, Parijda moliyaviy birjalardan birida broker yordamchisi bo'lib ishlagan. 1873-yilda Melina Charlemagne bilan turmush qurgan va oilasini ta'minlash uchun moliyaviy sohada ishlashda davom etgan. Ammo 1880-yillarda Gogen san'atga bo'lgan qiziqishini yanada kuchaytirdi va hafta oxirlarida rassomlik bilan shug'ullana boshladi. U o'sha davrning mashhur impressionist rassomlari, xususan Kamil Pissarro bilan tanishdi va bu san'at olamiga kirishiga yordam berdi.

RASSOMLIKKA QADAM QO'YISHI

Moliyaviy birja tanazzulga uchraganidan keyin, 1883-yilda Gogen doimiy ravishda san'at bilan shug'ullanishga qaror qildi va o'z ishini tark etdi. Bu qaror oilaviy muammolarga

olib kelgan, chunki uning rassomlikdan keladigan daromadi oilasini ta'minlash uchun yetarli emas edi. Natijada, u Melina bilan ajrashdi va o'zini to'liq san'atga bag'ishladi. Uning san'at yo'lidagi dastlabki ishlari impressionizm yo'nalishida bo'lgan, ammo keyinchalik u o'ziga xos uslubni yaratdi va rang va shaklni soddalashtirishga intildi. Bu usul orqali u postimpressionizmning yorqin vakili sifatida tanildi va g'arb san'atida yangi yo'nalishlarning rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. Pol Gogenning ijodiy yo'li va postimpressionizm yo'nalishiga qo'shgan hissasi uning san'at olamidagi o'rnini mustahkamlashga yordam bergan. Gogen ijodiy yo'lida an'anaviy san'at uslublaridan chetlashib, yangi usullar va g'oyalar orqali san'atni yangicha yondashuv bilan boyitdi. Bu bilan san'atda yangi epoxa postimpressionizmning rivojlanishiga hissa qo'shdi.

Gogen dastlab moliyaviy sohada ishlagan va san'at bilan faqat dam olish kunlari shug'ullangan. U san'atga jiddiy qiziqishni birinchi marta impressionistlar bilan tanishgach his qilgan. 1880 -yillarda impressionistlar davrasiga kirib, Kamil Pissarro va Vinsent Van Gog kabi rassomlar bilan yaqindan hamkorlik qilgan.

Bu davrda u impressionizm uslubida ishlagan bo'lsa-da, keyinchalik bu yo'nalish unga yetarlicha chuqurlik va ichki ifoda bera olmasligini anglab yetdi.

POSTIMPRESSIONIZMGA O'TISHI

PostImpressionizm 19-asr oxirida impressionizmning an'anaviy qoidalaridan chetlashib, yanada subyektiv va hissiy ifodani ta'kidlagan san'at yo'nalishi. Gogenning o'ziga xos uslubi aynan shu yo'nalishning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Postimpressionist rassomlar rang va shakllar orqali o'z his-tuyg'ularini ifodalashga harakat qilar edilar va tabiatni naturalistik tarzda emas, balki chuqur hissiy uslubda tasvirlashni maqsad qilib qo'ygan edilar. Gogen esa postimpressionizmga ranglarning soddalashuvi va shakllarning yalang'och ifodasini ustuvor qo'ygan. Uning ishlarida chuqur ma'no, diniy va ekzistensial mavzular o'z aksini topgan. Gogen ko'pincha yorqin, kontrastli ranglardan foydalangan va shakllarni sodda, ramziy ifoda qilishga intilgan.

Gogen naturalism va realizmdan voz kechib, o'z asarlarida rang va shakllar orqali ichki hissiy holatni ifodalashga kirishdi. Uning "sintetizm" deb ataladigan uslubi san'at olamida yangilik bo'ldi. Bu uslubda u ranglarni tabiiy ko'rinishdan chiqarib, ularga o'ziga xos ekspressiv xususiyat berdi. Gogenning bu uslubi kelajakdagi ekspressionizm va fovizm yo'nalishlariga asos solgan.

TAITI HAYOTIDAN ILHOMLANISHI

Taiti Gogen uchun yangi madaniyat va yangi hayot manbai edi. U bu yerda o'ziga tanish bo'lmagan madaniyatni kashf etishga kirishdi. Taitiliklar hayoti va ularning an'anaviy madaniyati Gogeni chuqur ilhomlantirgan. Unga Taiti hayotining soddaligi, tabiiyligi va ichki tinchlik va go'zallik hissi yoqqan. Shu bois uning asarlarida mahalliy madaniyat va tabiat go'zalligini o'ziga xos uslubda aks ettirgan. Taiti davrida Gogen juda ko'p mashhur asarlarini yaratdi. Uning rasmlarida mahalliy taitilik ayollar, diniy ramzlar va ekzotik landshaftlar asosiy mavzuga aylangan. Gogenning rasmlarida yorqin va kontrastli ranglar katta soddalashtirilgan shakllar ko'p uchraydi. U rangli o'zgacha tarzda ishlatgan va naturalistic an'analardan voz kechgan. Taiti davrida u g'arb san'atida keng tarqalgan realism uslubidan chetlashib, yangi ko'proq hissiy ekspressionizm uslubiga o'tgan.

Pol Gogening eng mashhur asarlari uning ijodidagi o'ziga xos uslubni, ekzotik madaniyatga bo'lgan qiziqishni va chuqur falsafiy izlanishlarni aks ettiradi. Quyida uning ijodida muhim o'rin tutgan asarlarning ba'zilarini keltirilgan.

O'LIKNING RUHI KUZATMOQDA

Pol Gogening 1892-yilda yaratgan mashhur asarlaridan biri bo'lib unda Taiti madaniyatidagi ruhiyat, qo'rquv va o'lim mavzulari o'ziga xos tarzda aks ettirilgan. Ushbu asar Gogening Taitidagi hayoti davomida mahalliy afsonalar va e'tiqodlardan ilhomlanib yaratilgan.



Kartinada yosh taitilik ayol qorong'i xonada ochiq sariq rangdagi mato ustida yotib, qo'rquv bilan yuzini biroz o'giran. Uning ortida qorong'i soyaga o'xshagan va aniq bo'lmagan qoramtirfigura turgan, bu figura o'likning yoki arvohnining ruhi sifatida talqin qilinadi. Ayolning yuzidagi ifoda va o'zining qaltirab yotishi kartinaning umumiy dramatic hissiyatini oshiradi.

Asarda Gogen qorong'i va kontrastli ranglardan foydalangan. Ayolning tanasi ochiq sariq rang bilan yoritilgan, bu esa asarda diqqatni uning figurasiga qaratadi. Fonda esa qizil va binafsha ranglar ishlatilgan, bo'lib bu ranglar qorong'i va sirli muhit yaratgan. Ushbu ranglar Taiti kechasining g'aroyib va mistik tuyg'usini aks ettirish uchun tanlangan. Qoramtir figura va soyalar orqali Gogen kartinaga qo'rquv va sirli kayfiyat bag'ishlaydi. Ranglarning boyligi va qalinligi Taiti madaniyatining ekzotik xususiyatlarini va uning afsonaviy unsurlarini aks ettiradi.

MEROSI

Gogen o'z asarlari orqali san'atda an'anaviy g'arbiy uslublardan voz kechib, boshqa madaniyatlar ayniqsa Taiti boshqa Tinch okeani orollarining madaniyatini tanishtirgan. Ularning rang-barangligi, ramziy unsurlari va falsafiy mazmunini san'atiga singdirib, bu madaniyatlarning go'zalligini ko'rsatishga harakat qilgan. Bu yangi yondashuv unga san'atda milliy chegaralarni kengaytirishga va ranglar, shakllar bilan ramziy ma'noni kuchaytirishga imkon bergan. Shu bilan birga, u rang va shakllardan yangi, erkin usulda foydalanish yo'lini ochib faqat tabiiylikni emas, balki hissiy ifodani birinchi o'ringa qo'ygan.

TASIRI

1) Fovizm va Ekspressionizm: Gogenning yorqin va to'yingan ranglardan foydalanishi va tasviriy ko'rinishlardan voz kechishi Henri Matis va Andre Derain kabi fovist san'atkorlarga ilhom bergan. Shuningdek, uning soddalashtirilgan, ammo kuchli ifodali shakllari Ekspressionizm oqimiga ham katta ta'sir ko'rsatadi

2) Primitivizm: Gogenning ekzotik madaniyatlarga qiziqishi va ularni san'at asarlarida aks ettirishi "primitivizm" deb nomlangan yo'nalishni yaratishda katta rol o'ynagan. Pablo Pikasso va Anri Russo kabi san'atkorlar ham keyinchalik mahalliy madaniyatlardan ilhomlanib ularning san'atiga o'ziga xos primitivizm ruhini singdirishgan.

3) Surrealizm: Gogenning ramziy obrazlari, mistik mavzulari va ekzotik ranglardan foydalanishi keyinchalik Salvador Dali, Andre Breton va boshqa surrealist san'atkorlarga ta'sir ko'rsatadi. Gogenning asarlaridagi g'ayritabiiylik va tushga o'xshash muhitni yaratish usuli surrealizmning rivojiga zamin yaratgan.

Gogenning sog'lig'i asta-sekin yomonlashadi, chunki u uzoq vaqt davomida sifilis kasalligidan aziyat chekardi. Shuningdek, alkogol va boshqa salomatlikka zararli odatlar ham uning holatini yanada og'irlashtirdi. U ko'pincha mahalliy aholi va mahalliy boshqaruv bilan kelishmovchiliklarga duch kelgan. Bu kelishmovchiliklar, xususan, unga rasmiylar tomonidan jarimalar va jazolar qo'llanishiga sabab bo'lgan. Gogen 1903-yil 8-may kuni 53 yoshida Markiz orollarida Atuona qishlog'ida vafot etdi. Uning o'limi haqida taxminlar mavjud, biroq asosiy sabablaridan biri sifatida sog'lig'ining og'irligi va o'ziga to'g'ri kelmaydigan hayot tarzini davom ettirgani ko'rsatiladi. Uning qabri Atuonadagi katolik qabristoniga dafn qilinib, hozirda san'at ixlosmandlari va tadqiqotchilari uchun ziyoratgohga aylangan. Pol Gogenning o'limidan so'ng uning asarlari qadrlana boshladi, va u postimpressionizmning eng buyuk vakillaridan biri sifatida san'at tarixida abadiy o'rin oldi. U o'zining hayoti davomida yetarli darajada e'tirof etilmasa-da, o'limidan keyin san'atda o'ziga xos meros qoldirdi.

ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. I.V. Dmitrieva SAN'AT TARIXI (1-qism) Учебная поссоба // Toshkent -2020. С. 1-204

2. Рахманов Ж.М. Дизайн и интеграционное развитие общественного транспортного средства // Academy. 2020. №12 (63). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/dizayn-i-integratsionnoe-razvitie-obschestvennogo-transportnogo-sredstva>.

3. Рахманов Ж.М. Концепция развития рекламного искусства // Наука, образование и культура. 2020. №6 (50). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kontseptsiya-razvitiya-reklamnogo>.

4. Абдусалямова Ш. К. Национальные куклы в Узбекистане //Наука, образование и культура. – 2019. – №. 6 (40). – С. 83-85.

5. Kamiljanovna A. S. Corrugation and its Application in Furniture Design //American Journal of Social and Humanitarian Research. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 123-128.

6. Абдусалямова Ш. К. История развития газовых и электрических плит в XX веке //Наука, образование и культура. – 2021. – №. 3 (58). – С. 66-68.
7. Абдусалямова Ш. К. Дизайн плиты и вытяжки для современного интерьера //Наука, образование и культура. – 2020. – №. 5 (49). – С. 67-69.
8. Абдусалямова Ш. К. ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ХАРАКТЕРИСТИК ГАЗОВЫХ ПЛИТ //Наука, образование и культура. – 2021. – №. 2 (57). – С. 41-43.
9. Абдусалямова Ш. К. История игрушки //Наука, образование и культура. – 2019. – №. 6 (40). – С. 80-82.